

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ* В УКРАЇНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ

© Чернобров Ю. А., 2014

У статті здійснено спробу висвітлення історії формування термінології словосполучення як фрагменту терміносистеми українського синтаксису в українському мовознавстві. На основі даних історичних джерел подаємо інформацію про внесок українських граматистів у розвиток синтаксичної термінології у зв'язку з поживленням теоретичних напрацювань української синтаксичної науки починаючи з другої половини XIX століття. Завдяки презентації терміновживання в мовознавчих працях, простежуємо основні тенденції термінотворення, одна з яких проголошує україномовну основу.

Ключові слова: українська мова, синтаксис словосполучення, синтаксична термінологія, термінологія словосполучення, граматики української мови, кальки, запозичення, питома лексика.

The article deals with the history of formation of word combination terminology as a part of Ukrainian syntactic terminology. On the basis of historical sources it is possible to discover the contribution of Ukrainian grammarians in the development of syntactic terminology connected with the revival of theoretical achievements of the Ukrainian syntactic science since the second half of the nineteenth century. The presentation of term usage in linguistic works allows determining the main trends of term creation, one of which declares a Ukrainian basis.

Keywords: Ukrainian language, syntax of word combinations, syntactic terminology, terminology of word combinations, grammars of Ukrainian, calques, borrowings, specific vocabulary.

Системна презентація будь-якої термінології неможлива без опису історії формування та розвитку, осмислення відповідності термінів українській мовній основі, встановлення ролі тих чи тих наукових шкіл у випрацюванні термінології. Синтаксичний термін у складі граматичного стає об'єктом наукового висвітлення в працях В. В. Захарчин, М. П. Лесюка, О. В. Медведь, Н. А. Москаленко, І. І. Огієнка та окремих розвідок Н. В. Гуйванюк та А. П. Загнітка. Особливості формування термінології словосполучення як складника синтаксичної термінології в українському мовознавстві досі не були предметом окремого дослідження в контексті системної презентації синтаксичної терміносистеми.

Мета нашої розвідки – простежити особливості формування термінології словосполучення у зв'язку з розвитком граматичної думки через презентацію терміновживання та дослідженням тенденцій термінотворення в українських мовознавчих працях.

Термінологія словосполучення в українському мовознавстві має свою історію формування, що охоплює тривалий період у зв'язку з розвитком української граматичної думки. Теорія словосполучення як складного синтаксичного явища позначена різними поглядами щодо його статусу в системі синтаксичних одиниць і пошуками різних підходів у класифікації. Теоретичне опрацювання *синтаксису словосполучення* [8, с. 3], як вчення про синтаксичну одиницю та її характеристики в українському мовознавстві здійснили Г. М. Удовиченко [33], О. С. Мельничук [21] та П. С. Дудик [10]. На сучасному етапі розвитку синтаксичної науки домінують три підходи до визначення словосполучення, які зумовлюють його класифікації. Зокрема словосполучення розглядають як номінативну

* словосполука – ред.

синтаксичну одиницю, яка складається з двох і більше повнозначних слів: 1) пов'язаних підрядним зв'язком, одне з яких є стрижневим (головним), друге – залежним [7, с. 3; 12, с. 392; 28, с. 562; 33, с. 11] та ін.; 2) пов'язаних на основі сурядного і підрядного зв'язку [3, с. 183; 22, с. 4; 34, с. 617] та ін. 3) пов'язані сурядним, підрядним і предикативним зв'язками: *роки пройшли, ліс шумить...* [21, с. 61]. Залежно від змісту поняття «словосполучення» вибудовуються класифікації, в основі яких лежить термінологія на позначення типів словосполучень за синтаксичними зв'язками та формами, семантико-синтаксичними відношеннями, структурою, морфолого-синтаксичними ознаками [34, с. 617].

Грамматична думка XIX – поч. XX ст. зосереджена на теоретичних аспектах природи речення та його членів. Ідеться про праці П. М. Дячана, О. М. Огоновського, М. Осадці, В. І. Сімовича, С. Й. Смаль-Стоцького та Т. Гартнера, [11; 24; 25; 31] та ін. Уперше термін *словосполучення* з'являється в покажчиках граматичних термінів [23, с. 238; 35, с. 163] та низці мовознавчих праць, починаючи з 20-х рр. XX ст. [18, с. 7; 27, с. 42]. Науковці долучаються до вивчення граматичного значення словосполучення, його форми та семантики, відношення до речення і слова.

На початковому етапі вивчення словосполучень багато мовознавців не розрізняють зміст понять «словосполучення» і «речення». Під *словосполученням* розуміли будь-яке змістове й граматичне поєднання слів: «звичайне речення є таке словосполучення, де всі його члени зв'язані між собою так, що все речення можна розкласти на пари...» [30, с. 184]; «словосполучення – усяке поєднання слів, пов'язаних значенням і граматично...» [36; с. 72]. При цьому виявляється певна непослідовність, зокрема наголошено на реченнєвотвірному характері цієї синтаксичної одиниці: «слова – цеглинки, деталі вікон і дверей; словосполучення – купи цього будівельного матеріалу, недобудовані стіни, частини споруди; речення – викінчена будівля, де кожна деталь набирає осмисленого значення в системі цілого» [36, с. 73]. Інші мовознавці розглядали *словосполучення* як самостійну синтаксичну одиницю, обмежену підрядним зв'язком, і вводили до наукового обігу термін *пара*: «слова в реченні поєднуються за змістом так, що їх можна розкласти на *пари*. У кожній *парі* одне слово залежить від другого, тому одне з них називається надрядним, а друге – підрядним (залежним)» [27, с. 7]; «слова в реченні пов'язуються між собою *парами*. У кожній *парі* один член керівний, причому керувати слово може кількома іншими...» [30, с. 184]; «у кожній *парі* треба розрізняти підпорядковуюче слово і підпорядковане (або пояснюване і пояснювальне)» [17, с. 12]. При цьому зауважимо, що категорія предикативності була складником поняттєвого змісту, оскільки серед *пар* дехто виокремлює *головну пару* – підмет і присудок і *розряди додаткових, другорядних пар* [30, с. 185]. Таким чином, поняття *пари* частково відображає характеристики *предикативного сполучення* – сполучення, до складу якого входять головні члени речення – підмет і присудок [16, с. 133]. Питання про членування мовного потоку на пари згодом дістає уточнення і розмежування з поняттям словосполучення: «У реченні не всі граматичні пари мають властивість стати словосполученнями. <...> Другорядні члени речення не відображають у повній мірі безліч відтінків значень, виражених словосполученнями, а лише узагальнюють, синтезують найбільш істотні з них» [33, с. 56].

Термінологія словосполучення в українському мовознавстві починає свій розвиток у граматиках XIX – поч. XX ст. з теоретичного опрацювання форм підрядного зв'язку. Вперше визначення узгодження і керування подає Й. В. Левицький: «*Согласованіє слѣвъ* допомагає са щобы има и мѣстоименіє, прилагательное, има числительное та причастіє с <...> именемъ существительным <...> во еднаковомъ родѣ, числѣ та падежѣ согласовали са» [20, с. 143]; для позначення виду підрядного зв'язку – *узгодження* залучали терміни *согласованіє слѣвъ*, [25, с. 176] *сгода* [11, с. 113], *згода* [6, с. 65; 15, с. 81; 24, с. 173; 29, с. 290; 30, с. 185; 31, с. 135]. Варіанти, запропоновані в подальших дослідженнях, *погоджування* [7, с. 15], *згоджування* [23, с. 236], *узгоджування* [23, с. 236] *згодження* [5, с. 153] *узгодження* [14, с. 5; 35, с. 163] засвідчують калькування від рос. *согласование*. Подібну тенденцію спостерігаємо у зв'язку із терміном *керування* від рос. *управление*: у Й. М. Левицького – *оуправленіє слѣвъ*, це «потребуемое њкимъ будь словомъ оупотребленіє певного падежа в другомъ словѣ, отъ него зависащемъ» [20, с. 147], в інших граматиках – *оуправленіє слѣвъ* [25, с. 187], *керування* [7, с. 15; 14, с. 5; 23, с. 236; 35, с. 159]. Інший варіант для позначення керування – *залежність* або *підрядність* [5, с. 153] не прищепився в українському синтаксисі. Для форми підрядного зв'язку – прилягання одразу вводять термін, який став нормативним в сучасній українській граматиці.

Зауважимо, що тенденція до калькування зберігається, термін *прилягання* – від рос. *примыкание* починають використовувати у низці граматик з 30-х рр. ХХ ст. [5, с. 153; 14, с. 5; 23, с. 237; 35, с. 162]. «Грамматика української мови...» (1935) Н. А. Кагановича та Г. В. Шевельова, «Синтаксис української мови» (1949) Й. Я. Кудрицького та «Курс сучасної української літературної мови» (1951) остаточно стверджують терміни на позначення *форм підрядного зв'язку: узгодження, керування, прилягання*. Під *узгодженням* розуміють «зв'язок двох членів речення, при якому пояснюючий член речення повинен стояти в тій же формі, в якій стоїть пояснюваний», про *керування* йдеться, якщо «пояснюючий член речення стоїть у якомусь одному певному відмінку, що його вимагає пояснюваний член речення»; *прилягання* характеризується тим, що компоненти словосполучення пов'язані лише змістом (18, с. 14). У двох останніх працях докладно описані різновиди: *узгодження (повне, неповне); керування (безпрійменникове/безпосереднє, прийменникове/посереднє)* [17, с. 14; 18, с. 12]; *керування (сильне, слабе)* [18, с. 12]. «Словник лінгвістичних термінів» Є. В. Кротевича та Н. С. Родзевич (1957) фіксує різновиди *узгодження: пряме і зворотнє; узгодження за змістом; узгодження за сукупністю* [16, с. 200]. У «Курсі» вперше представлено вид синтаксичного підрядного зв'язку – *тяжіння* (термін належить Л. А. Булаховському), рос. *тяготение*: «Цей тип зв'язку буває у граматичній парі, яка складається з дієслова і прикметника (дієприкметника або займенника-прикметника), узгодженого з дієсловом у числі та роді; із смислового боку цей зв'язок означає, яким є предмет-підмет у момент здійснення приписуваної йому присудком дії: *прийшов веселий, ходив замислений* і т. д.» [18, с. 15]. У лексикографічному джерелі з'являється термін *кореляція* (від лат. *correlation* – співвідношення) для позначення виду зв'язку, притаманного для сполучення двох іменників – прикладки і означуваного слова [16, с. 85].

Можемо стверджувати, що граматичні праці та лексикографічні джерела ХІХ – першої пол. ХХ ст. фіксують утворені терміни для називання форм підрядного зв'язку, позначені впливом російської мови, які прищепилися в українській граматиці і побутують донині. У багатьох мовознавців вони викликають думки про необхідність уточнення, розчленування, уникнення неоднозначного змісту, невизначеності [2, с. 6; 22, с. 13] та ін.

Терміни на позначення видів синтаксичного зв'язку – *підрядний/підрядність та сурядний/сурядність* знаходимо в деяких мовознавчих працях першої половини ХХ ст. стосовно до речення: *підрядний/підрядність (реченнів)* [23, с. 237], *підрядний/підрядність (речень)* [35, с. 161], *сурядний/сурядність (реченнів)* [23, с. 238], *сурядний/сурядність (речень)* [35, с. 163]. Л. А. Булаховський виокремлює *словосполучення однотипних (паралельних) одиниць* – сурядні словосполучення, *сполучення з тим, що його визначає* – підрядні словосполучення [1, с. 8]. «Словник лінгвістичних термінів» Є. В. Кротевича та Н. С. Родзевич (1957) вміщує словникові статті, що стосуються сурядних і підрядних словосполучень: «*Сурядне сполучення* – сполучення, яке утворюється з двох або більшої кількості функціонально рівнозначних, тобто синтаксично рівноправних, незалежних одне від одного слів або словосполучень (однорідні сполучення, ряди (або словесні чи паралельні ряди), незамкнуті сполучення)» [16, с. 190]. «*Підрядне сполучення* – сполучення, що утворюється з двох зв'язаних за змістом і граматично нерівноправних елементів мови, з яких один завжди є підпорядковуючий, а другий – залежний» [Там само: с. 128]. У названому випадку поняття *сполучення* є інтегруючим, і має на думці не лише словосполучення, а й речення. Вперше розмежування різновидів словосполучення за типом зв'язку на *сурядні й підрядні* здійснив О. С. Мельничук [21, с. 57–58].

Сурядність і *підрядність* поєднували й застосовували паралельно з термінами *паратаксис* і *гіпотаксис* для характеристики зв'язків у реченні та словосполученні: «*звороти паратактичні*, або *сурядні*, де одно слово або сполучення слів не стоїть у залежності від другого <...> *звороти гіпотактичні*, або *підрядні* – де одне слово або сполучення слів залежить від другого» [19, с. 160]; «Речення, пов'язані в одну цілісність засобами асидентону, *паратакси* (сурядності) або *гіпотакси* (підрядності), творять єдність, яка має в граматиці назву складного речення» [36, с. 102]. У сучасних мовознавчих працях згадані терміни застосовують для характеристики відношень у сурядному й підрядному словосполученні: «При сурядному зв'язку між елементами словосполучення виникають відношення зворотні, паралельні, двоспрямовані, симетричні; при підрядному – незворотні, непаралельні, односпрямовані, асиметричні. Перше явище названо в синтаксичній теорії *паратаксистом*,

друге – *гіпотаксисом*» [22, с. 5]. Терміни *сурядність* і *підрядність* створені на ґрунті української мови й пов'язані з поняттям ряду. Бути сурядним означає стояти в одному ряді, відповідно – підрядним – міститися під рядом, не в одному ряді.

Грамматична залежність одного компонента у *підрядному словосполученні* від іншого зумовлює розмежування в структурі синтаксично *головного* [28, с. 562; 34, с. 617] / *ведучого* [21, с. 60] / *керівного* [5, с. 150] / *незалежного* [9, с. 36] / *стрижневого* [22, с. 10] / *означуваного* [9, с. 36] / *опорного* [34, с. 617] / *основного* [13, с. 7] / *провідного* [9, с. 36] / *підпорядковувального* [9, с. 36] / *підпорядковуючого* [9, с. 36] / *пояснюваного* [18, с. 10; 36, с. 74] та синтаксично *залежного* [5, с. 150; 13, с. 7; 28, с. 562; 34, с. 617] / *нестрижневого* [9, с. 36] / *підпорядкованого* [34, с. 617] / *підрядного* [5, с. 150] / *пояснювального* [36, с. 74], *пояснюючого* [18, с. 10] *означувального* [9, с. 36] / *керуваного* [9, с. 36] / *прилягаючого* слів [9, с. 36].

Отже, у родо-видових відношеннях як основні гіпоніми терміна *словосполучення* залежно від типів *синтаксичного зв'язку сурядного і підрядного* вживають терміни *сурядні і підрядні словосполучення*. В останніх реалізуються *форми підрядного зв'язку: узгодження (повне, неповне), керування (безприменникове/безпосереднє, применникове/опосередковане; сильне, слабе; дієслівне, іменникове, прислівникове) прилягання, тяжіння, кореляція*.

Синтаксичні зв'язки стосуються внутрішньої структури словосполучення, тоді як семантико-синтаксичні відношення вказують на стосунки між предметами і явищами позамовного світу. Відповідно до атрибутивних, субстанціальних, адвербіальних, єднальних, протиставних, розділових і градаційних семантико-синтаксичних відношень серед словосполучень виокремлюють *атрибутивні, субстанціальні, адвербіальні, єднальні, протиставні, розділові і градаційні* [3, с. 212; 37, с. 41]. При цьому *атрибутивні, субстанціальні, адвербіальні, словосполучення* відносять до підрядних, а *єднальні, зіставно-протиставні, розділові, градаційні* – до сурядних словосполучень [37, с. 41]. Дослідники, які до розряду словосполучень відносять лише підрядні словосполучення, з позиції семантико-синтаксичних відношень виокремлюють *атрибутивні, субстанціальні (об'єктні, суб'єктні), адвербіальні/обставинні (часові, просторові, цільові, причинові)* [8, с. 10; 12, с. 393; 37, с. 41], *комплетивні/доповнювальні* [12, с. 393], *комплетивні/доповнюючі* [8, с. 10] *словосполучення*.

Як гіпоніми терміна *словосполучення* у формально-синтаксичному аспекті залежно від кількості компонентів словосполучення як *синтаксичної одиниці-конструкції* (2 компоненти чи більше) входять терміни *прості, складні словосполучення* [21, с. 57; 28, с. 562; 33, с. 95; 34, с. 617; 37, с. 38] та ін.; *елементарні і ускладнені/неелементарні словосполучення* [3, с. 211], утворені на українському мовному ґрунті. Деякі мовознавці виокремлюють групу *комбінованих словосполучень*, у яких залежне слово є стрижневим словом простого чи складного словосполучення. Кожне з таких словосполучень має здатність членуватися на прості [8, с. 12; 22, с. 15] та ін. Порівняємо вчення Л. А. Булаховського про *граматичні трійки*: «Існують випадки, коли мінімальним словосполученням буває не пара членів речення, а *трійка* <...> з *трійки* можна сформувати дві пари, але вони були б встановлені формально ... бо зв'язок першого слова з другим, зумовлений зв'язком з третім» [18, с. 11].

Із розвитком теоретичного опрацювання синтаксису словосполучення мовознавці виокремили морфолого-синтаксичні типи підрядних словосполучень за частиномовними параметрами головного слова. За морфологічним вираженням головного слова О. С. Мельничук виокремлює *«різновиди словосполучень за ведучими словами»* і встановлює 36 можливих моделей з урахуванням валентних можливостей повнозначних частин мови: *субстантивно-субстантивні, субстантивно-ад'єктивні, субстантивно-прономінальні, субстантивно-нумеральні, субстантивно-адвербіальні, субстантивно-вербальні, ад'єктивно-субстантивні, адективно-адективні, ад'єктивно-прономінальні, адективно-нумеральні, адективно-адвербіальні, адективно-вербальні, прономінально-субстантивні, прономінально-адективні, прономінально-прономінальні, прономінально-нумеральні, прономінально-адвербіальні, прономінально-вербальні, нумерально-субстантивні, нумерально-адективні, нумерально-прономінальні, нумерально-нумеральні, нумерально-адвербіальні, нумерально-вербальні, адвербіально-субстантивні, адвербіально-адективні, адвербіально-прономінальні, адвербіально-нумеральні, адвербіально-адвербіальні, адвербіально-вербальні, вербально-субстантивні, вербально-адективні, вербально-прономінальні, вербально-нумеральні, вербально-адвербіальні, вербально-вербальні* [21, с. 60–64].

Сучасна класифікація словосполучень за частиномовною приналежністю головного слова розрізняється в різних джерелах повнотою: *іменникові, дієслівні, прикметникові, прислівникові* [34, с. 617] та використанням питомих/запозичених термінів: *іменникові, прикметникові, числівникові, займенникові, дієслівні, прислівникові* [37, с. 40] – відповідно – *субстантивні, ад’єктивні, нумеральні, прономінативні, вербальні, адвербіальні* [9, с. 52]. Деякі мовознавці зараховують до *іменних* всі словосполучення з опорним компонентом, вираженим іменною частиною мови: 1) *іменні*: а) *субстантивні* (з іменником у ролі головного слова), б) *ад’єктивні* (з прикметником у ролі головного слова), в) *нумеральні* (числівником у ролі головного слова), 2) *займенникові* (із займенником у ролі головного слова), 3) *дієслівні* (з дієсловом у ролі головного слова), 4) *прислівникові* (з прислівником у ролі головного слова), 5) *категорійно-станові* (зі словом категорії стану у ролі головного слова) [12, с. 403–404].

Із позиції дотримання правил реалізації мовної системи в сучасному мовознавстві поширено вчення про так звані *правильні словосполучення*: «з погляду норм сучасної літературної мови правильними є словосполучення, побудовані за законами цієї мови» [32, с. 287]. Класифікацію словосполучень згідно дотримання мовних норм знаходимо у О. П. Синявського. Науковець виокремлює *словосполучення з погляду синтаксичної вартості*: «звичайні – не викликають сумніву, властиві мові в усім її обширі: *казати правду* <...>, – вживаються поряд, рівнобіжно з іншими: *казати про кого, казати за кого* <...> ; *хибні синтаксичні пари* – без потреби й всупереч нормі занесені з інших мов: *дякувати кого замість дякувати кому, глузувати над ким замість глузувати з кого* <...> *синтаксичні провінціалізми або локалізми* перенесені з говорів: *радитися кого замість радитися з ким...*» [30, с. 195].

Термінологія словосполучення в українському мовознавстві починає свій розвиток в граматиці XIX – поч. XX ст. із теоретичного опрацювання форм підрядного зв’язку. Терміни на позначення типів синтаксичного зв’язку фіксують джерела першої половини XX ст. щодо речення. Розмежування різновидів словосполучення за типом зв’язку здійснено у 70-х рр. XX ст. Тоді ж запропоновано морфолого-синтаксичні типи словосполучень за частиномовними параметрами та типи за семантико-синтаксичними відношеннями, термінологія яких продовжує поповнюватися включно до сучасних досліджень синтаксису української мови. Чимало термінів, засвідчених у працях Н. А. Кагановича та Г. В. Шевельова, Й. Я. Кудрицького, Л. А. Булаховського, Г. М. Удовиченка, О. С. Мельничука та ін., стали основою сучасної термінології словосполучення.

Приклади терміновживання в різних джерелах засвідчують одночасне вживання кількох терміноодиниць на позначення одного поняття (синонімію термінів) та однієї терміноодиниці на позначення кількох понять (омонімію термінів), що ілюструє недоліки термінотворення в науковій літературі, зумовлені складністю теорії синтаксису словосполучення та різноаспектністю підходів. Завдяки презентації терміновживання в мовознавчих працях простежуємо основні тенденції термінотворення. Упродовж свого розвитку термінологія словосполучення позначилася калькуванням з російської мови, творенням термінів на україномовному ґрунті, застосуванням запозичених терміноодиниць паралельно з українськими. Вона становить фрагмент синтаксичної терміносистеми й може бути представлена у вигляді терміногруп на основі спільних родових ознак понять.

1. Булаховський Л. А. *Основні синтаксичні поняття в застосуванні до простого речення* / Л. А. Булаховський. – К. : Рад. шк., 1958. – 24 с. 2. Виноградов В. В. *Вопросы изучения словосочетаний* / В. В. Виноградов // *Вопросы языкознания*. – Вып. 3: Май–Июнь. – М. : Изд-во академии наук СССР, 1954. – С. 3–24. 3. Вихованець І. Р. *Грамматика української мови : Синтаксис* / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с. 4. Ганич Д. С. *Словник лінгвістичних термінів* / Д. С. Ганич, І. С. Олійник. – К. : Вища шк., 1985. – 360 с. 5. Горещький П. Й. *Українська мова. Практично-теоретичний курс* / П. Й. Горещький, І. Шаля. – К. : Книгоспілка, 1929. – 336 с. 6. Грунський М. К. *Українська мова* / М. К. Грунський, Г. О. Сабалдир. – Х., 1926. – 240 с. 7. *Грамматична термінологія і правопис, ухвалені Комісією мови при Українському т-ві шкільної освіти в Києві*. – К. : Друк. Укр. Центр. ради, 1917. – 18(2). – с. 8. Гуйванюк Н. В. *Синтаксис сучасної української мови: Схеми і таблиці [Текст] : навч. посібник* / Н. В. Гуйванюк [та ін]; *Чернівецький держ. ун-т ім. Юрія Федьковича*. – Чернівці :

Рута, 1999. – 104 с. 9. Дудик П. С. Синтаксис української мови / П. С. Дудик, Л. В. Прокопчук. – К. : Академія, 2010 – 384 с. 10. Дудик П. С. Словосполучення в українській літературній мові / П. С. Дудик. – К., 1998. – 280 с. 11. Дячан П. М. Методична граматики языка малоруського / П. М. Дячан – Л., 1865. – 142 с. 12. Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис / А. П. Загнітко. – Д. : ТОВ»ВКФ «БАО»», 2011. – 992 с. 13. Загородський А. О. Граматики української мови. Ч. II. : Синтаксис / А. О. Загородський. – К. : Рад. шк., 1957. – 192 с. 14. Каганович Н. А. Граматики української мови. – К. : Рад. шк., 1935. – Ч. II : Синтаксис / [упоряд.: Н. А. Каганович, Г. В. Шевельов]. – 1935. – 158 с. 15. Коцовський В. І. Методична граматики руської мови для IV класи шкіл 5- і 6-класових / В. І. Коцовський, І. М. Огоновський. – Л., 1921. – 98 с. 16. Кротевич Є. В. Словник лінгвістичних термінів / Є. В. Кротевич, Н. С. Родзевич – К. : Вид-во АН Української РСР, 1957. – 235 с. 17. Кудрицький Й. Я. Синтаксис української мови / Й. Я. Кудрицький [ред. П. Й. Горещький]. – К. : Рад. шк., 1949. – 156 с. 18. Курс сучасної української літературної мови. Т. II. Синтаксис. / [ред. Л. А. Булаховський]. – К., 1951. – 408 с. 19. Курило О. Б. Уваги до сучасної української літературної мови / О. Б. Курило. – К. : Книгоспілка, 1925. – 248 с. 20. Левицький Й. В. Граматики язика руского вь Галиціє, розложенна на питання и отповьди / Й. В. Левицький. – Перемишль, 1849. – 180 с. 21. Мельничук О. С. Словосполучення / О. С. Мельничук // Сучасна українська літературна мова : Синтаксис / [ред. акад. І. К. Білодід]. – К. : Наук. думка, 1972. – С. 51–117. 22. Мірченко М. В. Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення) / М. В. Мірченко. – К., 1997. – 234 с. 23. Наконечний М. Ф. Українська мова / М. Ф. Наконечний. – Х. : Рух, 1928. – 260 с. 24. Огоновський О. М. Граматики руского язика для школь середныхъ / О. М. Огоновський. – Л., 1889. – 118 с. 25. Осадца М. Граматики руського язика / М. Осадца. – Л., 1876. – 238 с. 26. Партицький О. О. Граматыка руска для ужитку в школах людових в Галичині / О. О. Партицький. – Л., 1873. – 174 с. 27. Перегінєць М. Характер синтаксичних зв'язків та синтаксичних форм / М. Перегінєць // Збірник центральних державних курсів українознавства – 1928. – Кн. 1. – С. 40–49. 28. Селіванова О. А. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія / О. А. Селіванова. – Полтава : Довкілля. – К. – 2006. – 716 с. 29. Сімович В. І. Практична граматики української мови / В. І. Сімович. – Рахат, 1918. – 584 с. 30. Синявський О. Н. Норми української літературної мови / О. Н. Синявський. – Л., 1941 – 363 с. 31. Смаль-Стоцький С. Й. Руска граматики / С. Й. Смаль-Стоцький, Ф. Гартнер. – Л., 1893. – 182 с. 32. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова : підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін. – 4-е вид. – К. : Либідь, 2008. – 488 с. 33. Удовиченко Г. М. Словосполучення в сучасній українській літературній мові / Г. М. Удовиченко; відп. ред.: В. М. Русанівський; АН Української РСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К. : Наук. думка, 1968. – 227 с. 34. Українська мова. Енциклопедія. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана. – 2004. – 818 с. 35. Український правопис. – К., 1946. – 246 с. 36. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови / Ю. Шерех. – Мюнхен: Молоде життя, 1951. – 406 с. 37. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник / К. Ф. Шульжук. – К. : Академія, 2004. – 406 с.